

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مسئولیت سازندگان و فروشندگان کالا در حقوق ایران

« این کتاب حاصل طرح پژوهشی است که در مؤسسه مطالعات و پژوهشهای
بازرگانی اجرا شده است. »

شماره ثبت مرکز اسناد مؤسسه: ۱۵۳۶ مورخ ۱۳۸۳/۷/۲۸

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

منتقمی، فروغ، مجری طرح
مسئولیت سازندگان و فروشندگان کالا در حقوق ایران /
پدیدآورندگان معاونت پژوهشی بخش پژوهش های حقوق اقتصاد و
بازرگانی [موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی]؛ مسئول طرح مسعود
طارم سری؛ مجری فروغ منتقمی. — تهران : موسسه مطالعات و
پژوهشهای بازرگانی ، ۱۳۸۵ .
هشت؛ ۱۴۸ ص.

ISBN 964-469-187-3

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیپا.
کتابنامه: ص. [۱۴۵] - ۱۴۸؛ همچنین به صورت زیرنویس.
۱. مسئولیت ناشی از تولید -- قوانین و مقررات -- ایران. ۲.
مسئولیت (حقوق). ۳. مسئولیت (حقوق) -- ایران. ۴. خسارت -- ایران.
۵. مصرف کنندگان -- حمایت. ۶. حقوق مدنی -- ایران. الف. طارم
سری، مسعود ، ۱۳۲۹ - ب. ایران. قوانین و احکام. ج. موسسه مطالعات
و پژوهشهای بازرگانی. بخش پژوهش های حقوق اقتصاد و بازرگانی.
د. موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.
م/م ۸۴۶/۵ KMH ۲۴۶/۵۵۰۳۸

۷۰۲۱-۸۵م

کتابخانه ملی ایران

شابک: ۳-۱۸۷-۴۶۹-۹۶۴

نام کتاب: مسئولیت سازندگان و فروشندگان کالا در حقوق ایران
شناسنامه پدیدآورندگان:

معاونت پژوهشی
بخش پژوهش های حقوق اقتصاد و بازرگانی
مسئول طرح: مسعود طارم سری
مجری طرح: فروغ منتقمی
اصلاح و صفحه آرایی: سارا محسن پور
مقابله، ویرایش و نسخه پردازی: فرشته حاتمیان، اشرف اشجاری
طراحی جلد: فرشته سعیدا

شناسنامه کتاب

چاپ اول: اردیبهشت ماه ۱۳۸۵

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر بازرگانی

ناشر: موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، بالاتر از بلوار کشاورز، شماره ۲۴۰ تلفن: ۶۶۹۳۹۳۲۹

پیشگفتار

قرار گرفتن «حق» و «تکلیف» در برابر یکدیگر از مباحث قدیمی درمورد علم حقوق است. گرچه بهره‌مند بودن تولیدکنندگان و فروشندگان از حق پرداختن به تولید و فروش کالا برای رفع نیازهای اجتماع حقی غیرقابل انکار است؛ اما استفاده از این حقوق در مواردی به آسیب دیدن مصرف‌کنندگان کالاهای تولیدی و عرضه شده منجر می‌شود. بنابراین ضروری است در هر نظام حقوقی جایگاه تولیدکننده و فروشنده از حیث برخورداری از حقوق و تکالیف و مسئولیت‌های قانونی روشن باشد تا در صورت طرح دعاوی مربوط به صدمات و خسارت‌های ناشی از مصرف کالاها، در مراحل تصمیم‌گیری، صدور حکم و جبران خسارت، ابهامی ایجاد نشود و حقوق زیان دیده از مصرف کالاهای موردنظر استیفا گردد.

با عنایت به اهمیت موضوع و لزوم حمایت از مصرف‌کننده در موارد مذکور و ضرورت اجرای عدالت، طرحی تحقیقاتی با عنوان «مسئولیت سازندگان و فروشندگان کالا در حقوق ایران» در مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی اجرا شده است تا با استفاده از یافته‌های تحقیق در این زمینه، پیشنهادهای موردنظر برای استفاده در برنامه‌ریزی

و قانونگذاری در امور مربوط به موضوع تحقیق ارائه گردد. آگاهی از پیشنهادهای تکمیلی محققان و خوانندگان گرامی برای رفع کاستی‌های این اثر موجب کمال امتنان خواهد بود. در پایان لازم است از خانم فروغ منتقمی مجری طرح و آقای مسعود طارم سری مدیرمسئول طرح مذکور و همچنین همکاران محترم شرکت چاپ و نشر بازرگانی که برای انتشار کتاب حاضر تلاش کرده‌اند، تشکر و قدردانی شود.

موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۵	فصل اول: مفهوم و انواع مسئولیت
۵	۱- مفهوم مسئولیت
۶	۲- مبنای مسئولیت از لحاظ نظری
۸	۳- مسئولیت قراردادی
۹	۴- مسئولیت خارج از قرارداد (غیرارادی)
۹	۵- مسئولیت
۱۳	۶- مسئولیت ناشی از کالا
۱۷	فصل دوم: مسئولیت مدنی در حقوق ایران
۱۷	۱- بحث مقدماتی در باره منابع مسئولیت در حقوق ایران
۲۰	۲- مسئولیت در اسلام
۲۲	۳- مبنای مسئولیت مدنی در حقوق ایران

۲۳	۴- منابع مسئولیت در حقوق ایران
۳۲	۵- شیوه‌های ایجاد رابطه قراردادی
۳۳	۶- اثبات مسئولیت برای اشخاص در مسئولیت قراردادی و غیر قراردادی
۳۷	فصل سوم: مسئولیت سازندگان و فروشندگان
۳۷	۱- مسئولیت تولید کننده
۵۱	۲- تکالیف فروشنده و موارد قابل بحث در عقد بیع
۵۹	۳- مسئولیت ناشی از عیب کالا برای فروشنده
۶۱	۴- حقوق خریدار کالای معیوب در قانون مدنی
۶۲	۵- فقدان وصف مشروط در مبیع
۶۵	فصل چهارم: ارکان و عناصر اساسی دعوای مسئولیت
۶۵	۱- طرح دعوای جبران خسارت
۶۵	۲- ارکان مسئولیت
۷۲	۳- عناصر اصلی دعوای مسئولیت
۷۴	۴- شیوه‌های جبران خسارت
۷۶	۵- جبران خسارت معنوی در دادگاه‌های کشور
۷۸	۶- آثار جبران خسارت
۷۹	فصل پنجم: نقد و بررسی لایحه حمایت از حقوق مصرف کنندگان
۷۹	۱- حمایت از حقوق مصرف کنندگان
۸۵	۲- بررسی "لایحه حمایت از حقوق مصرف کنندگان"
۱۰۳	فصل ششم: نتیجه گیری و پیشنهادها
۱۰۳	۱- نتیجه گیری
۱۰۶	۲- پیشنهادها

ضمائم

- ضمیمه (۱): مصوبه شماره ۸۵/۷۳۴ مورخ ۲۵ ژوئیه ۱۹۸۵: جامعه اقتصادی اروپا
 ۱۰۹ درباره مسئولیت ناشی از کالا
- ضمیمه (۲): قانون حمایت از مصرف کنندگان
 ۱۱۵
- ضمیمه (۳): لایحه حمایت از حقوق مصرف کنندگان
 ۱۲۷
- ضمیمه (۴): گزارش کارشناسی درباره لایحه حمایت از حقوق مصرف کنندگان
 ۱۳۵
- فهرست منابع
 ۱۴۵

مقدمه

نیازهای متقابل انسان‌ها به یکدیگر باعث شده است بشر بعد از به وجود آمدن تمدن‌ها، زندگی اجتماعی را بپذیرد و از مزایای آن بهره‌مند شود. همزیستی انسان‌ها و توسعه و تحولات ایجاد شده در زندگی اجتماعی، پیامدهای متفاوتی داشته است. از جمله آثار پیشرفت جامعه بشری، گوناگونی و فراوانی کالاهای موجود در بازار مصرف است. محصولات با نشانه‌های تجاری مختلف به بازار مصرف عرضه می‌شود و تبلیغات بازرگانی، با استفاده از روانشناسی نیز مصرف‌کننده را به مصرف آن‌ها ترغیب می‌کند، بی‌آنکه خطرهای عوارض ناشی از مصرف عادی، یا افراطی آن‌ها بیان گردد.

فراوانی و تنوع کالاهای موجود در بازارهای مصرف موجب شده است که انواع کالاهای خوردنی، آشامیدنی، بهداشتی، دارویی و صنعتی برای برآوردن نیازهای انسان امروز، مورد استفاده قرار گیرد. در همه کشورها، به‌ویژه کشورهایی که از قوانین جامع و منسجم برای حمایت از مصرف‌کننده بی‌بهره‌اند، مصرف‌کننده از خطرات احتمالی ناشی از مصرف کالاها در امان نیست؛ زیرا برای رفع نیازهای خود، از کالاهایی سود می‌برد که استعمال آن‌ها، در مواردی، جسم، روان، دارایی، سلامت و ادامه حیات وی، یا عزیزانش را

تهدید می‌کند. آسیب‌های ناشی از مصرف این‌گونه کالاها، در مواردی جبران شدنی نیست. اگر مصرف‌کننده‌ای در هنگام مصرف کالا یا پس از استعمال کالا آسیب ببیند، آیا می‌تواند درخواست جبران خسارت نماید؟ آیا شخص یا اشخاص عامل یا مسبب ایجاد خسارت، از لحاظ قانونی مسئول شناخته می‌شوند؟ مصرف‌کننده چگونه می‌تواند حقوق خویش را استیفا کند؟ آیا تدابیر پیش‌بینی شده در قوانین و مقررات کشور، پوشش مناسبی را برای حمایت از مصرف‌کننده ایجاد کرده است؟

موضوع «مسئولیت سازندگان و فروشندگان کالا در حقوق ایران»، برای دستیابی به این مقصود انتخاب گردید، تا با مطالعه و پژوهش درباره مشکلات و حوادث ناشی از خریداری و مصرف کالاها برای خریدار و مصرف‌کننده در کشور، کاستی‌های موجود در قوانین و مقررات کشور مشخص گردد و با استفاده از مبانی موجود در نظام حقوقی کشور و با بهره‌گیری از تجربه‌های سایر کشورها، شیوه‌هایی برای حمایت بیشتر از مصرف‌کننده ارائه شود.

برای انجام پژوهش‌های مربوط به این موضوع، تألیفات حقوقدانان کشور و برخی از کتاب‌های فقهی، یافته‌های سایر تحقیقات انجام شده در این مورد و مقالات مندرج در نشریات ادواری، مورد بررسی قرار گرفت. در اغلب موارد، مباحث ارائه شده، جنبه نظری داشته که برای روشن شدن مباحث مختلف، استفاده از آن‌ها مفید بوده است. در این مطالعات، مباحث مربوط به موضوع در حقوق اروپا و آمریکا و حمایت از مصرف‌کننده در غرب نیز از نظر دور نمانده است.

یافته‌های حاصل از طرح، در شش فصل تنظیم شده است. در فصل اول انواع مسئولیت بررسی شده و در فصل دوم مسئولیت مدنی در حقوق ایران مورد بحث قرار گرفته است. فصل سوم به مسئولیت سازندگان و فروشندگان اختصاص یافته و در فصل چهارم ارکان و عناصر اساسی دعوای مسئولیت ذکر شده است. فصل پنجم به نقد و بررسی لایحه حمایت از مصرف‌کنندگان پرداخته و در فصل ششم نتیجه‌گیری و پیشنهادها ارائه گردیده است. برای بیان مطالب، سعی شده است از پرداختن به جزئیات مباحث نظری خودداری شود و با

ارائه تصویری اجمالی و متناسب با موضوعات از هر مبحث، جنبه‌های کاربردی بیشتر مورد توجه قرار گیرد. در این راستا، «لایحه حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان» که تصویب نهایی آن در دستور کار مجلس شورای اسلامی قرار دارد، مورد نقد و بررسی قرار گرفته است.

با این امید که تلاش‌های مربوط به اجرای این طرح، گامی - هرچند کوتاه - برای افزایش آگاهی‌های مربوط به حقوق مصرف‌کننده در کشور محسوب گردد و سایر پژوهشگران تلاشگر در زمینه‌های مختلف درمورد حقوق مصرف‌کنندگان نیز، برای پاسخگویی به پرسش‌های بسیاری که درباره حمایت از مصرف‌کنندگان وجود دارد، به تحقیق و انتشار نتایج آن پردازند و آثار موجود در این مورد، غنی‌تر شود و در آینده نزدیک، همه اقشار مصرف‌کننده با تصویب و اجرای قوانینی جامع و متناسب با مقتضیات زمان، در مراحل گوناگون تولید، نظارت، عرضه، فروش و مصرف، مورد حمایت قرار گیرند و از پایمال شدن حقوق آنان جلوگیری شود و در صورت آسیب دیدن ایشان در اثر خریداری و مصرف کالاها در موارد مختلف، به گونه‌ای که شایسته نظام جمهوری اسلامی ایران است، عدالت اجرا گردد.